

02 H 850

DEO CLEMENTER ANNUENTE!

DE

**CONDITIONI-
BUS SPONSALIORUM
IMPOSSIBILIBUS,**

Von

Unmöglichen Bedingungen bey Verlöbniſſen/

ad c. fin. X. de condit. appof.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN.

FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSIÆ, ELECTORATUS BRANDENB.
AC PROVINCIARUM HEREDE &c.

IN ILLUSTRİ ACADEMIA FRIDERICIANA,
publice disputabunt

P R A E S E S

JACOBVS FRIDER. LVDOVICI,

Jurium Licentiatus,

&

R E S P O N D E N S

JO. FRIDERICVS RICHARDVS,

Corbachia - Waldeccensis,

ad diem XXV. Febr. An. M D C C I. horis locoq; consuetis.

HALÆ, typis CHRISTOPH. ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typog.

33

DEO CLEMENTI APOSTOLICI

CONDITIONE

RESPONSALIORUM

IMP. CASSIBUS

INSTITUTIONE

DE

REVERENDISSIMO

FRATRI

FRATRI

FRATRI

FRATRI

FRATRI

FRATRI

FRATRI

FRATRI

FRATRI

SUMMARIA.

Consensus in negotiis humanis utramque facit paginam. Præcipuè autem in matrimonio, unde inviti non conjungendi §. 1. Consensus matrimonialis in sponsalibus declaratur, ubi de moribus veterum. §. 2. Declaratio illa vel fit pure, vel ex die, vel sub conditione. Item vel verbis, vel per scripturam. Verba tamen debent esse clara & perspicua. An pro talibus habenda formula: *Ists auch frægens werth?* quod affirm. contra Carpovium. §. 3. Ex die licitè celebrantur sponsalia, non autem accuratè loquendo, in diem. §. 4. Sponsalia conditionalia. Non debent hac confundi cum Sponsalibus de futuro. Unde communis hac parte Dd. confusio ortum traxerit? §. 5. Conditiones sunt vel possibiles, vel impossibiles. Pro possibilibus & licitis etiam ea habentur, quæ lucrum & pecuniam intendunt. §. 6. Conditiones impossibiles huc proprie pertinent. §. 7. Recensetur breviter earum subdiviso, & quid circa illas jus civile statuat, si contractibus adjiciantur. §. 8. nec non, quid tunc juris sit, si ultimis voluntatibus adjectæ reperiantur. §. 9. quid dicendum de difficilibus & derisoris, si contractibus adjiciantur. §. 10. Formatur status controversiæ: An Leges, quæ de Contractibus, an verò illæ, quæ de testamentis disponunt, in sponsalibus sint sequendæ? Ubi prius monstratur: Ratio tam diversæ dispositiõnis. §. 11. & deinde respondetur, idem in sponsalibus obtinere debere, quod in contractibus obtinet. An a contractibus ad sponsalia inferre liceat? §. 12. Diversa est sententia Juris Canonici. Adducuntur verba c. fin. X. de condit. appof. §. 13. Jure Canonico conditiones turpes duplicis sunt generis, aliæ in genere, aliæ in specie tales. Harum ultimarum tria diversa exempla adducuntur in d. c. fin. Quomodo Des-

do Desselius ea explicet? Rejjicitur illa explicatio & alia substituitur.

§. 14. Condiciones turpes in specie tales, s. Legi divina de matrimonio disponenti adversantes, sponsalia vitare rectè asserit Pontifex. An & de quibus conditionibus in c. fin. sermo sit, varia DD. opiniones, Modus turpis quicumq; pro non adjecto habetur, contra Strucium. Ostenditur, Pontificem de veris conditionibus locutum esse.

§. 15. Condiciones impossibiles factò & turpes in genere secundum jus Canon. pro non adjectis habentur in sponsalibus. Ratio ipsius Pontificis refellitur. Favor matrimonii non potest fingere aut producere consensum, ubi nullus adest. Explicatur simul, in quo favor ille consistat.

§. 16. Removeatur argumentum Desselii pro defendenda juris Can. dispositione adductum. A testamentis ad sponsalia non valet consequentia.

§. 17. Respondetur porrò Thoma Sanchez, Job. Dicastillo, aliisq; ; jocus in foro humano non punitur.

§. 18. Sententia Haunoldi, ejusq; suppositum primum, quod exemplo ab heretico baptizante desumpto illustrat.

§. 19. Secundum & tertium suppositum.

§. 20. Haunoldus putat, ideo condiciones impossibiles & turpes pro non adjectis haberi, quia contrahentes se Legibus accommodasse censentur.

§. 21. Juvat Haunoldum vulgarum illud: Lex dura, tamen ita scripta, quod tamen hic non posse applicari ostenditur. Quale responsum Philippus IV. Rex Gallie, Papa Bonifacio VIII dederit. Etiam ex ipsis Pontificis nonnulli inconvenientiam doctrinae hujus agnoverunt.

§. 22. Refutantur supposita Haunoldi, & primum quidem.

§. 23. Secundum & tertium autem.

§. 24. Durities dispositionis Canonice. Qui consensum sub conditione impossibili suspendit, non consentit, adeoq; nec amat alteram.

§. 25. Objectiones contra sententiam nostram. Prima, quod animum novaturientem illa inditcet, ac reformationem juris Canonici intendat. Secunda, quod jus Canonicum in causis matrimonialibus etiam apud Protestantibus receptum, adeoque pro eo ubiq; sit pronunciandum. Tertia, quod multi ex DD. Protestantibus dispositionem juris Canonici approbaverint.

§. 26. Respondetur his objectionibus: Non omnis novitas est vituperanda. Nec involvit crimen, si quis nevos juris Canonici ostendat. Jus Canonicum nec in causis matrimonialibus in universum est receptum, quod exemplis illustratur. Non obligat, si sane rationi

ratiōi & juri divino contrariatur. §. 27. *¶* Cui Protestantes ex incuria in libros suos multa papizantia intulerunt. Excutitur ratio Carpozovii, quam pro defensione juris Canon. affert. §. 28. Opponuntur deinde auctoritati Carpozovii auctoritates aliorum Theologorum, in specie Gerhardi. §. 29. & Ictorum, Brunnemanni, Strykii, Thomasti, Struvii. §. 30. Quid de assertione Carpozovii sentiendum, matrimonium non tam à contrahentium consensu, quam Dei voluntate & auctoritate dependere. §. 31. Quod si ex aliis conjecturis & circumstantiis constet, eum, qui conditionem impossibilem adjicit, animum contrahendi matrimonium habuisse, conditio illa non attenditur. Illustratur hoc casu aliquo ex Carpozovio. Sponsalia de futuro ex jure Can. transeunt in Sponsalia de presenti, si copula carnalis accesserit. §. 32. Quid si quis aliquam ducat, sub conditione, si certò promittere possit, se non fore sterilem? De jure natura hoc fieri possit, sed propter jus positivum non licet, ne quidem Principi. Aliud, si ita contrahatur, modo sponsus non sit impotens, aut sponsa nimis arcta. §. 33. Quid de conditione, si alter Religionem mutaverit, sentiendum? Defenditur hanc in foro externo turpibus non esse accensendam. Quid dicatur turpe & honestum. Respondetur Struvio & ostenditur, DD. confudisse considerationem Theologicam cum Juridica. §. 34. De casu, si Virgo cum sponsalia se inturam esse dicit, qui in duello superior evadit. §. 35. Nihil interest, an in unum ex contrahentibus, an vero in tertium conditio impossibilis conferatur. §. 36. Quid si conditio ab initio possibilis fuerit, & ex post facto solum impossibilis evadat. §. 37. Quid si is, qui conditionem impossibilem ab initio adjecit, eam postmodum remittere velit. §. 38. Quid si conditio turpis præter expectationem impleatur? Concluditur Dissertatio cum voto. §. 39.

§. I.

Um in quibuscunque negotiis humanis consensus Partium utramque faciat paginam, & instar fundamenti ac requisiti substantialis non immerito habeatur; ideo rei gravitas omnino exigit, ut sicubi aliquando dubium incidit,

an & quomodo quis consensum suum declaraverit, ad circumstantias facti probè respiciatur, iisque mature discussis & ponderatis res dubia arbitrio judiciali demum dirimatur. Præcipuè autem in causis matrimonialibus de consensu & intentione contrahentium Judici plenè constare debet, idque exinde, quoniam in iisdem non de acquirendo *rei* alicujus dominio agitur, sed *animorum conjunctio* intenditur, quæ sine amore, & hic iterum sine spontaneo consensu concipi nequit, unde stolidi est persuasio nonnullorum parentum, liberos contra ipsorum inclinationem aliis despondentium, quasi amor deinde citra omne dubium secururus sit, das würde sich mit der Zeit schon geben / wenn sie nur einander erst hätten / und sähen / daß es doch nun nicht anders seyn könnte / ex coactione siquidem nunquam verus amor, sed tristitia potius exempla, quæ ubique occurrunt, nascuntur. Scilicet, si *rem* quandam comparavimus, sed postea eandem ad gustum nostrum non quadrare deprehendimus, remedio alienationis nobis consulere possumus; ast non ita in matrimonialibus, ubi promissiones partium utriusque vinculum indissolubile efficiunt, in tantum ut nec utriusque dissensum à sponsalibus perfectis iterum recedere concessum sit, unde Germani dicimus, ein Weib nehmen / ist kein Pferde-Kauff / sed, hast du mich genommen / so must du mich auch behalten / quia maritus & uxor in unam carnem transeunt, non aliter, nisi morte (ratione scilicet primæ intentionis) iterum separandam, v. *Genes.* 2. v. 24. *Matth.* 19. v. 5. & 6. Rectè ergo conqueritur *Pamphilus* ille apud *Terent. Andr.* 1. act. 1. scen. 5. de gravi injuria sibi illata, *Proh Deum*, inquit, atq. *hominum fidem*, quid est, si non hac contumelia est! *Uxorem* decrevit sese mibi dare bodie, nonne oportuit præscisse me ante? nonne communicatum oportuit? hoc-

ut? *boccine est humanum factum, aut inceptum? boccine officium patris?* adde l. 30. ff. R. 7. aliasque.

§. 2. Consensus autem matrimonialis in *Sponsalibus* declarari solet. Quamvis enim Partibus denegari haud possit, si uno eodemque tempore matrimonium plene consummare velint; invaluerunt tamen mores, ut ipsalia nuptias præcedant; in iisque *animorum*, in hisce vero *corporum conjunctio* directe intendatur. Ex quo consequitur: jureconsultum in ferendo super controversiis matrimonialibus maturo judicio ante omnia ad naturam & qualitatem Sponsaliorum respicere debere quare eadem, (perinde ut de nuptiis alias loquuntur JCTi,) consensu contrahentium fieri, asserit *Julianus in l. 11. ff. de Sponsal.* imò olim, ut eò clarius de consensu constaret solennis stipulatio & sponsio requirebatur, unde *Sponsalium, Sponsæ* item & *sponsæ* appellatio descendit, l. 2. & 3. ff. de *Sponsal.* Gener enim focerum futurum interrogabat: *Mihine despondes filiam?* ad quod ille: *Spondeo v. Plautem in Aulularia act. 1. scen. 4. & alios apud Gothofr. in not. ad d. l. 2. & 3.* hinc, si postea alteruter ex desponsatis promissa implere recusabat, *actio de sponsu*, i. e. ex stipulatu, contra eundem instituebatur, *Cujac. ad tit. C. de Sponsal.* aliique apud *Illustr. Dn. Strykium de invest. act. sect. 1. Membr. 2. §. 27. & præcipue in tr. de dissensu sponsalizio sect. 1. §. 6. 7. 8.*

§. 3. Declaratio consensus matrimonialis variis modis fieri consuevit, vel *pure*, vel *ex die*, vel *sub conditione*. De consensu puro nullum dubium superest, sed exinde statim, quam primum declaratio facta, firma nascitur obligatio. Nec refert hodie an quis verba ore prolata, an scripta adhibuerit, an expresse, an tacite consenserit, v. l. 4. 7. & 12. ff. de *Sponsal.* modo circa verba observetur, ea non debere obscura, ambigua & flexiloqua esse, sed consensum

sensum sponsalium aperte probantia, pro quibus etiam
 reputamus, si virgo juveni interroganti, an matrimoni-
 um cum ipso inire velit? respondeat: *Istes auch fragens*
werth / contra Carpzovium p. 4. Const. 20. Def. 9. qui ejusmo-
di verbis vim liquido probandi consensum istum plane
denegat, subjungens Responsum Scabinorum Lipsien-
sum verbis sequentibus conceptum: Ob gleich die Jung-
frau / von der eure Frage meldet / als ihr Sie gefraget / ob
Sie euch haben wolte / mit diesen Worten geantwortet:
Ists auch fragens werth? So mag dennoch aus solchen
Worten keine verbündliche Ehegelöbniß genommen oder
geschlossen werden / B. R. W. Sicuti enim in hoc Re-
sponso nulla prorsus ratio decidendi adducitur, sed præ-
missæ cum conclusione unum sunt idemque: ita nos pla-
ne persuasi sumus, adductam illam loquendi formulam
nihil obscuritatis, ambiguitatis aut dubii in se continere;
idque exinde, quia communis loquendi usus, eidem sen-
suum affirmativum hæctenus omni tempore tribuit. Idem
enim est, ac si dicerem: die Sache ist ja so gewiß / daß ihr
nicht einmahl darnach hättet fragen dürfen / sondern es oh-
ne dem schon wissen können. Negamus ergo falsum Carp-
zovii suppositum: Verba hæc adeo dubia & obscura esse, ut in si-
nistrâ quoq; partem & negativè accipi queant; Fit namq; hoc
rarisime, prout mos loquendi, ad quem iterum provoca-
mus, abunde comprobat. Non autem ex iis, quæ rarissi-
mè fiunt, regulam formare convenit, alias quippe nec
ipsa responsio: Ja / ich will euch haben / liquida esset ac cla-
ra, quia interdum ironice eandem adhiberi notum est. Imo
nec ipsa Carpzovii assertio, quam mox subjungit, subsiste-
ret, dum dicit: Aliud forsân dicendum fuisse, si ad questionem
verbis expressis non respondisset, sed tacendo & annulum accipi-
endo tacitè consensisset; utique enim hæc taciturnitas & ac-
cepta

ceptatio dubia esset, quia ab eadem ad sponsalia firma non ducitur consequentia. Respondebit forte, hanc ipsam acceptationem ex præcedenti interrogatione explicandam esse; sed tunc proprio eundem jugulabimus gladio, quid enim impedit, quo minus & formula illa eodem modo interpretationem capere possit, cum in rebus seriis contrahentes *in dubio*, & nisi aliud evidentem appareat, ludere voluisse, aut verba in sensu minus frequentato accipere voluisse, haudquaquam præsumantur. Consentit nobiscum *Pomerescb. ad rubr. I. de Nupt.* cujus tamen rationem, quod scilicet illa formula pro affirmatione habeatur, *ob favorem matrimonii*, probare non possumus. Nisi enim alias affirmationem involveret, certe favor matrimonii ejus significatum mutare non posset, quia in conjunctione matrimoniali de consensu contrahentium li- quido constare debet.

§. 4. *Ex die* celebrantur sponsalia, quoties quis intra certum temporis spatium aliquam ducturum esse promittit, e. gr. *Ich will sie innerhalb zweyen Jahren heyra- then*/ ubi Sponsæ jus agendi contra sponsum non competit, nisi tempore adjecto prorsus elapso, quippe quod in gratiam promittentis adjectum erat, atque adeo hic obligationi satisfacit, modo ultima biennii die sponsam ducat, conf. §. 2. *I. de V. O. §. pen. I. de inut. stipul.* Quamvis autem communiter DD. ejusmodi sponsalia *in diem* contracta dicere consueverint; accuratius tamen nos phra- sin: *Ex die*, usurpari statuimus, quia altera illa, *in diem*, negotium statim perfectum, & post certum tempus iterum desitutum denotat, qualia sponsalia valide non contrahuntur, e. g. *Sie soll meine Braut / oder meine Frau / auf drey Jahr seyn*/ sed contracta simpliciter subsistunt & dies detrahitur, quia in contrahentium arbitrio non est,

B

spon-

sponsalia semel perfecta, ex postfacto iterum resolvere. At vero, ut promissio nostra post certum demum temporis spatium alteri jus contra nos cum effectu agendi tribuat, tam in aliis conventionibus, quam in sponsalibus licite fieri potest.

§. 5. Denique *sub conditione* contrahi dicuntur sponsalia, quando *ex eventu futuro incerto* consensus noster suspenditur. Et hæc quidem in præsentem propius ad scopum nostrum pertinent. Neque tamen de explicando *ipsius conditionis* natura valde solliciti erimus, quoniam scilicet hic nobis otium jam fecit *Excell. Dn. Thomasius in Diss. Lips. de Filio, sub conditione, si se filium probaverit, herede instituto. c. 2.* ubi omnia huc pertinentia fuse & solide discussa reperies. Unicum saltem, & quidem obiter, notabimus, cavendum hic esse à communi fere DD. errore dicam? an opinione, sponsalia hæc conditionata & sponsalia, quæ Jus Canonicum *de futuro* vocat, misere confundentium *v. Carpzov. Jurispr. Eccles. l. 2. def. 20. n. 4. Lauterbach in Comp. Jur. tit. de Sponsal.* quam opinionem quoque, quod miramur, *Vir Consultissimus, Dn. D. Beyerus in pos. ad Inst. de Nupt. pos. 66.* adhuc secutus est. Maxima siquidem inter hæc duo intercedit differentia, cum sponsalia de futuro nihil aliud sint nisi meri tractatus, adeoq; plane nullam; sponsalia autem conditionata ad expectandam conditionem omnino validam inducant obligationem, adeoq; alter invito altero, dum conditio pender, ab eadem resilire nequeat, quod in sponsalibus de futuro semper licitum est. Sed cum hæc iterum jam expediverit plenius *Exc. Dn. Thomasius in Diss. Lips. de Validitate Conjugii, invitis parentibus contracti & per benedictionem sacerdotis depositi consummati v. s.* ideo plura non addemus, sed hoc solummodo observabimus, confusionem hanc infigne præbere
speci-

specimen, quam felix patria nostra ob tot diversa exotica jura in fora ejus introducta, salutari possit: quanti etiam referat, Jctum prudentia & judicio discretivo gaudere, ne omnia, quæ in jure Romano aut Canonico habentur, adhuc hodie apud nos obtinere sine ratione statuat. Putarunt quippe, distinctionem inter sponsalia de præsentis & de futuro, necessario apud nos etiam usum habere debere, adeoque quia sponsalia de futuro in sensu juris Canonici, propter diversitatem idiomatis Latini & Germanici, moribus nostris applicari minime posseprehenderunt, sponsalia quoque impuberum inter privatos præsertim rarius celebrari assolent, nihilominus tamen ex ipsorum hypothesi & inter privatos jus Canonicum usum habere debebat; ad remedia extraordinaria confugerunt, sponsalia conditionata in sponsalia de futuro transformantes.

§. 6. Condiciones ipsas quod attinet, prima earum divisio est, qua in *possibiles* & *impossibiles* dispescuntur. De licentia, seu potius validitate conditionum possibilium nemo dubitat, quibus merito accensentur etiam condiciones lucrum aliquod, vel pecuniam inferendam intendentes, v. g. *Ducam te, si aliquot millia thalerorum dotis nomine mihi attuleris, si pater tuus officium mihi procurabit, &c.* pro ut recte contra dissentientes tuetur *Carpz. Jurispr. Eccl. l. 2. def. 22.* Si enim nihil vitiosi involvit, quando virgo conditionem adjicit: *Nubam tibi, si Consul, aut Doctor, &c. factus fueris*, quam nemo, quod sciam, impugnavit: unde, quæso, potest demonstrari, conditionem lucrum intendentem contra bonos mores impingere? Certum quidem est, amorem non debere venalem esse; at vero si nihilominus venalis exponitur, talis turpitudine non admittitur, ob quam in foro exteriori pœna imponi queat. Plu-

rima alias hodie irrita fierent sponsalia, ubi haud raro juvenes vetulas ob sanctum denarium sibi jungunt thori socias, licet dentibus non amplius gaudeant. Et si prohibita esset conditio lucrum intendens, cur non eodem jure conditionem ambitionem foventem contra bonos mores impingere, dicendum foret?

§. 7. Hæc ergo minus dubii habent. Ast circa *conditiones impossibiles* paulo accuratiori inspectione opus est, ob dispositionem juris Romani & Canonici non parum quoad causas matrimoniales hac parte variantem. Quamvis autem directo ad scopum nostrum non faciat, adduxisse, quid in contractibus & ultimis voluntatibus circa has ipsas condiciones jura sanciant; ad meliorem tamen controversiæ intellectum non parum conducturum esse arbitramur, si quando plurimum hic discrepantes constitutiones historicè saltem, adeoque breviter in præsentī recensemus, quod adeo jam præstituri sumus.

§. 8. Primo loco occurrunt *conditiones impossibiles contractibus adjectæ*. Ubi ita distinguunt leges: impossibilitas oritur vel ex *ipsa rei natura*, vel ex *dispositione legis*, hinc condiciones aliæ *simpliciter* s. *facto impossibiles*, aliæ *turpes*, aut *lege*, vel *moraliter* etiam *impossibiles* vocantur. Utræq; porro vel *affirmative*, vel *negative* adjiciuntur. Condiciones impossibiles *facto affirmative* adjectæ, v. g. *Si cælum digito tetigeris, si Salam ebiberis*, quemcunq; contractum vitiant, §. II. I. de *Inut. stip.* procul dubio enim in hujusmodi actu talis cogitatio est, ut nihil agi existiment, apposita ea conditione, quam sciunt esse impossibilem, ut loquitur Jctus in l. 31. ff. de *Oblig. & Action.* quo etiam facit vulgatus Logicorum Canon: *Conditionem impossibilem vim negandi habere.* Quod si *negative* adjecta, v. g. *Si Salam non ebiberis, si cælum digito non tetigeris*, pure facta obligatio intelligitur, ideoque promissum

missum statim peti potest, d. §. 11. l. de inut. stip. Si enim impossibile est tangere, necesse est non tangere, inquit acutè Aristoteles de interpr. c. 13. & post eum Pacius ad d. §. 11. unde conditionum necessarium nomen fortitæ sunt. Contra conditiones turpes sive affirmativæ, v. g. si Cajum occideris, si furtum commiseris, sive negativæ adjectæ fuerint, v. g. si Cajum non occideris, si furtum non commiseris, utroque casu vitiant promissionem, v. l. 35. §. 1. ff. de V. O. & quidem negativæ adjectæ ideo, quoniam in eo, cui tali modo aliquid promittitur, turpitudine deprehenditur, cum turpe sit pro scelere non admittendo mercedem pacisci vel accipere, v. l. 7. §. 3. ff. de pact. Gratis enim probum esse decet. Atque adeo, ne alter ex turpitudine sua lucrum capiat, Leges concedunt, ut conditione ob turpem causam illud quoque, quod jam ex ejusmodi promissione solutum est, iterum repetere possimus, l. 2. l. 4. §. 2. ff. de condict. ob turp. caus.

§. 9. In materia ultimarum voluntatum sequentes dispositiones occurrunt. Conditiones impossibiles naturalis facti tales, sive sint negativæ, sive affirmativæ, vitiantur, id est, pro non scriptis habentur. Ergo Titius sub hac conditione institutus, si cælum digito tetigerit, hereditatem statim consequitur, §. 10. Inst. de her. inst. quod eodem modo in Legatariis & fideicommissariis obtinet, e. g. Titio decem do lego, si mare exhauserit, d. §. 10. si ipsorum personæ conditio adjecta fuerit. Multum tamen interest, an hæ conditiones toto generi humano, an certis tantum individuis impossibiles sint, v. g. Titius (qui est homo egenus) heres esto, si eo momento, quo se heredem scriptum resciverit, Cajo aliquot milliones solverit; Hæ ultimæ enim, quæ à DD. communiter difficiles appellari solent, tanquam conditiones veræ subsistunt, adeoque præcise sunt adimplendæ,

& si non implentur, institutio evanescit, v. l. 4. §. 1. ff. de stat. lib. Quæ antea de conditionibus factio impossibilibus diximus, eodem modo circa conditiones turpes obtinent, id est, habentur & hæc pro non adjectis, l. 14. §. 15. ff. de condit. instit. Et hæc quidem, si ejusmodi conditiones affirmativæ adjectæ sint, in Legibus clare disposita reperiuntur. Sed quid si sint negative conceptæ, v. g. *Titius heres erit, si Cajum non occiderit, si furtum non fecerit?* Tacent hic DD. quotquot nobis evolvere licuit, neque etiam Leges adeste constat, quæ hac parte aliquid decident. Nosstram ergo mentem subjiciemus. Putamus verò, conditiones tales negative adjectas pariter ut affirmativas pro non adjectis haberi, adeoque hic iterum inter contractus & ultimas voluntates ingentem intercedere differentiam. Siquidem in Contractibus alter, cui promissio fit, præsens adest, & intuitu promissionis factæ delictum intermittit, quod utique turpitudinem involvit. Ast in ultimis voluntatibus promissio in absentem, & plerumque ignorantem dirigitur, qui & si postea delictum, quod in conditione erat, intermittit, id non spe lucri, sed sponte potius intermisisse creditur, quia præsumtio semper est in meliorem partem. Referuntur autem ad conditiones istiusmodi turpes, seu contra bonos mores impingentes, adhuc aliæ quas *derisorias* appellitant Legum interpretes, v. g. *Titius heres esto, si reliquias meas in mare abjecerit, si nudus in foro saltaverit, &c. vid. l. 27. ff. de cond. instit. Pac. ad §. 10. f. d. t.* quæ quidem potius in decorum, quam in ipsas Leges impingunt, adeoque strictè loquendo turpes non sunt, attamen & Legum dispositione prioribus æquiparantur.

§. 10. Vides, in materiis ultimarum voluntatum Leges diligentius separare a se invicem diversa conditionum

onum genera, quam in contractibus. De *derisorias* enim, quantum quidem nobis constat, in materia contractuum nihil reperitur. At quemadmodum *difficiles* non minus in contractibus, quam ultimis voluntatibus pro veris conditionibus reputatur, *vid. l. 55. ff. de act. emt. & vend.* ita è contrario quoad *derisorias* in contractibus plane aliam decisionem afferendam esse autumamus, quam in ultimis voluntatibus. In his, ut vidimus, pro non adjectis habentur. In illis autem non magis promittentem sub ejusmodi conditionibus obligari statuimus, quam si conditiones turpes adjecisset. Jocosè enim facit, qui ita promittit, dum certo persuasus est, alterum ejusmodi conditionem nunquam esse adimpleturum. Sed ex promissione jocosà nulla oritur obligatio. Idque obtinere censemus, sive affirmative, sive negative, *v. g. si nudus in foro non saltaveris*, conditio adjecta fuerit. Utrumque enim ex joco proficiscitur, quia certo confidimus, alterum ejusmodi actionem non esse suscepturum, etiamsi nihil promissum fuisset. Imo licet casum, qui tamen rarus est, supponere velis, ubi certo constaret, eum, cui promittitur, in schola Cynicorum morum doctrinam hausisse, neq; tunc etiam promissionem ejusmodi valere existimamus, quia licet penes accipientem turpitudine proprie dicta non adest, Leges tamen hac parte ea quæ sunt contra decorum turpibus æquiparant, ut §. *preced.* vidimus.

§. II. Habes jam in compendio varias juris Romani circa conditiones impossibiles in negotiis inter vivos & mortis causâ celebratis, dispositiones. Unde nunc porro succedit quæstio principalis, quæ in præsentî nobis eruenda venit: *quamam dispositio in conditionibus impossibilibus,*
spon-

sponsalibus adjectis, preferri debeat, an illa, quæ easdem tanquam non adjectas declarat, an verò altera, quæ promissiones sub conditionibus impossibilibus factas nullam obligationem producere affirmat? Sed ad hanc, quæstionem accuratè respondere non possumus, nisi prius fundamentum adduxerimus, ex quo tam discrepans juris Romani decisio promanavit. Faciemus autem hoc ipsum verbis Mœcenatis nostri, illustris Strykii, qui in tract. de dissensu sponsalit. Sect. 2. §. 21. hac de re sequentem in modum differit: In Contractibus, inquit, imputet sibi alter, quod conditionem impossibilem admiserit, & puriorem mentis declarationem non urserit. At vero in testamentis copia contradicendi non datur, cum regulariter absente herede vel Legatario disponat testator, hinc Lex benigna interpretatione, ob præsumptam testatoris voluntatem, quod noluerit dispositionem suam sine effectu esse, obstaculum implementi removet, & benignius seu plenius ultimum interpretatur elogium, l. 12. ff. de R. J. quod non facere potest in negotiis ab utriusque voluntate dependentibus, ubi sibi imputet alter, quod non melius sibi voluerit cautum, puram promissionem urgendo, l. 9. §. 3. in f. ff. de pign. act. Gonzalez Fellez ad c. f. X. de condit. appof. n. 6.

§. 12. His ita præmissis, ad quæstionem propositam facili negotio responderi posse arbitramur. Regula est: *Voluntas promittentis plenissime est interpretanda, & hæc regula in ultimis voluntaribus locum invenit, quapropter conditiones impossibiles heredis institutioni aut Legatarii personæ adjectæ vitiantur, nec ullum effectum post se trahunt. Sed subjungitur limitatio: Nisi illi, cui promissio facta, simul aliquid imputari queat, id quod in contractibus, secundum ea, quæ in §. præc. adduximus, semper fieri potest. Ergo sponte sua sequitur consecrarium: Quodcumque circa conditiones impossibiles, turpes & derisorias in*
contra-

contractibus juris est, id eodem quoque modo in sponsalibus circa easdem obtinere debet. Unde non opus est, ut singula iterum recoquamus, sed ad ea, quæ paulo ante §. 8. & 10. attulimus, nos simpliciter remittisse sufficere poterit. Egregia vero, *obijcis*, est illatio tua; annon legisti unquam quæstionem apud DD. *an sponsalia sint contractus?* & si eam legisti, annon simul observasti, omnes in universoni sententiæ negativæ subscribere? quia in nuptiis non est res ad commercium habilis, illatio ergo tua parum firmitatis habebit, cum à diversis ad diversa procedat. Quid nos ad dubium hoc, non minus tritum, quam prima fronte etiam satis prægnans? Respondemus verò, adesse quidem diversitatem ratione *objecti*, quod utique aliud est in contractibus, aliud in sponsalibus, atque adeò sponsalia, aut, si mavis, nuptias, contractum in sensu juris Romani dici neutiquam posse, licet nihil involvat, quo minus contractus juris Gentium appellari queant; ratione autem *illius fundamenti*, quod nos pro ratione decidendi *substravimus*, diversitatem adesse, constanter negamus. Scilicet illud fundamentum desumptum erat non ab *objecto*, sed à *presentia utriusque partis*, quam contractus, aut si hic terminus non videtur accuratus, conventio illa principaliter tangit, & exinde inferebatur, eum, qui præsens fuit, nihilominus tamen alterum, cum quo ipsi res est, conditionem impossibilem promissioni adjicere passus est, habere, quod ipsi sibi imputari possit, adeoque non aliter præsumendum esse, quam quod utraque pars non serio, sed jocosè rem peregerit, & per consequens neutra alteram obligatam esse voluerit. Hac parte autem, quia non solum contractus de jure Romano tales, sed etiam sponsalia, inter præsentem & mutuo consentientes peraguntur, utrobique eandem indolem

C

subesse

subesse, adeoque ab illis ad hæc propter rationis paritatem valide inferri posse firmiter persuasi sumus.

§. 13. Concludimus hinc: Conditiones impossibiles quascunque juxta principia Philosophiæ rationalis, juris naturæ & juris civilis Romani, quod hac parte, ut alias sæpe, cum jure naturæ coincidit, promissionem in sponsalibus prorsus evertere & irritam reddere. Arque possemus adeo Disputationi nostræ optimo jure colophonem imponere, (nec enim crimen Academicum involveret, etiamsi Disputatio duas plagulas non excederet,) si, ut aliæ Provinciæ, Germania etiam nostra uno Legum genere uteretur. Sed quoniam Patria & hic non parum *irregularitatis* habet, (liceat hoc vocabulum cum pace Aristotelicorum, de quo solenniter protestamur, pro voce *mixture* substituere;) dum in causis matrimonialibus præcipue jus Canonicum tanquam regulam agnoscit; ergo ante omnia dispiciendum erit, utrum & hoc decisionem nostram approbet, atque ita de plenaria ejus evidentia atque veritate gloriari possimus. Quis vero, quamdiu Corpus juris Canonici clausum jacet, sibi imaginaretur, aliam ibidem sanctionem reperiri, cum ea, quæ jus civile constituit, cum principiis philosophiæ rationalis convenire dixerimus. Neque enim credendum est, pro Philosophia rationali Pontifices Romanos, prætenso illos servos servorum Dei, irrationalem aliquam substituisse. Sed evolve, quæso, ipsum juris Canonici corpus, & lege, quæ *Gregorius IX. Papa in c. ult. X. de condit. appof.* hac de re scripta reliquit, atque tunc eundem in omnia alia prorsus abire deprehendes. Hæc autem sunt ejus verba: *Si conditiones contra substantiam Conjugii inferantur, puta, si alter dicat alteri: Contrabo tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiozem, aut si pro questu adulterandam te tradas: matrimonii*

monii contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet alia conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

§. 14. Ex hisce verbis primum apparet, Pontificem distinctioni conditionum impossibilium, quam supra §. 8. innuimus, adhuc novam subdistinctionem superaddidisse. Scilicet conditiones *lege impossibiles s. turpes* duplicis generis facit. Aliæ enim sunt *in genere tales*, quæ legi cuicumque contrariantur, e.g. *contrabo tecum, si furtum feceris, homicidium perpetraveris, incantationem magicam ad promovendum eo citius rei familiaris incrementum didiceris*: alia autem *in specie*, quæ Legi divinæ positivæ de matrimonio disponenti adversantur, quarum tria distincta exempla *in cit. cap.* adducuntur. Etsi autem *Valerius Andreas Desselius*, Professor Lovaniensis, in *Erotematibus juris Canonici l. 4. Tit. 5. qv. 2.* exempla illa hoc modo ab invicem distinguit, ut dicat, primam conditionem: *Contrabo tecum, si generationem prolis evites*, esse contra bonum matrimonii seu prolis; secundam autem: *Contrabo tecum, donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiozem*, contra Sacramentum; & tertiam denique: *Si pro questu adulterandam te tradas*, esse contra bonum fidei; Hæc tamen Desselii inventio partim obscuritate laborat, (omnes tres enim conditiones certo respectu contra bonum matrimonii & fidei impingere dici possunt,) partim vero Papism^{us} ejusque doctrinam de Sacramento matrimonii, verbo Dei contrariam adeoque à Nostratibus divinit^{er} merito rejectum, sapit, unde melius forsitan dici^{mus}, conditiones istas in capitulo recensitas tribus requisitis in Lege divina positiva expressis oppositas esse. Voluit siquidem benignus Creator, nuptias esse debere conjunctionem (1.) unius maris & unius feminæ, eamque (2.) individuum &

(3.) ad procreationem sobolis directam. Ultimo huic requisito opposita est conditio Pontificis prima, secundo secunda, & demum primo tertia.

§. 15. Jam videamus, quid de decisione Papæ statuendum, & an eadem approbanda, annon. Quemadmodum autem ipse Papa distincte loquitur, ita & iudicium nostrum distincte subjungendum erit. Ergo quantum primo ad condiciones Legi divinæ positivæ de matrimonio disponenti adversantes attinet, dum Papa dicit, easdem vitare sponsalia, quantumcunque etiam favorabilis sit matrimonii contractus, decisionem hanc omnino justam & principis supra §. 8. 10. & 12. traditis, convenientem existimamus. Torquent se quidem haud leviter DD. circa explicationem hujus Pontificiæ dispositionis, dum *Cyprus* & *Brouverus* Papam non de sponsalibus, sed de contracto jamdum matrimonio intelligendum volunt: *Gonzalez Tellez* autem aliique eundem non de suspensiva, sed resolutiva conditione agere asserunt; verum his jam satisfecit *Illustris Dn. Strykius de diff. spons. sect. 2. §. 22.* ostendens, quod, quemadmodum matrimonio semel contracto nec honestissima conditio adjici potest, ut efficaciam habeat, atque adeo multo minus turpis ejusmodi conditio effectum sortiri valet: ita quoque, si Pontificem de conditione resolutiva interpretari velimus, aliterandum foret, matrimonium sub hac conditione consummatum, si aliam digniorem invenero, nullum aut dissolvendum esse, nisi postea dignior inveniatur, quod tamen adstruere nemo ne quidem ex mente Pontificis audebit. Alia mens post *P. Aversam*, & *Juristas Salmanticenses quosdam*, (de quibus *Haunoldus de J. & J. Tom. 3. Tract. 8. cap. 4. §. 278.*) est *Struvii in S. I. C. Ex. 29. cas. 8.* qui Pontificem non de conditione, sed modo impossibili agere existimat, propte-

propterea quod textus tantum de talibus loquatur exemplis, quæ non nisi post perfectum & consummatum matrimonium adimplenda essent, nisi turpitudinem contingerent. Sed & hanc explicationem à mente Pontificis abludere putamus, cum non solum ex ipso capitulo in §. 13. adducto, sed & toto titulo *de conditionibus apposis* patefcat, eundem non de modo, sed de conditione agere. Et si de modo locutus esset, qua ratione dicere potuisset, hunc modum sponsalia vitiare, cum potius pro non adjecto haberi debuisset. Putat quidem *Struvius*, quod talem modum adjiciens, qui pugnat cum ipsa matrimonii natura, non videatur habere animum contrahendi matrimonium, quod simul cum isto modo subsistere nequit; Ast quod pace B. Viri dictum sit, ista explicatio cum natura modorum adjectorum pugnare videtur, qui nunquam suspendunt obligationem, multo minus eandem infringunt, sed si turpitudinem aut impossibilitatem involvunt, pro non adjectis habentur. Sed dicit: censetur jocus esse, qui talem modum adjicit; sed respondeo, si hoc, cur non & in eo jocus præsumitur, qui alium, quemcumque modum turpem adjicit, cum tamen sciat, nec hunc ab altero impleri posse, nihilominus autem hunc pro non adjecto haberi ipse fatetur Vir dum viveret celeberrimus. Exempla ergo à Pontifice adducta hunc sensum habere credimus: *Contrabo tecum, si valide mihi promittere potes, te generationem prolis esse evitaturam, aut te iterum a me esse discessuram, si aliam facultatibus vel honore tibi rem inveniam, nec non pro questu te adulterandam esse tradituram.* Vides jam liquido naturam conditionis suspensivæ, & simul promittentem non serio, sed per merum jocum hæc dixisse deprehendis, unde promissioni omnis vis merito denegata.

§. 16. Jam porro etiam decisum Papale circa *condi-
ti nes turpes in genere & impossibiles facto* sub censuram re-
vocabimus; in hoc enim nobis cum Papa plane non con-
venit, dum illas pro non adjectis haberi asserit. Primo
autem cum ipso Autore *capituli*, ipso summo Pontifice,
nobis pugnandum erit. Res quidem periculi plena, non
tamen desperata. Scilicet, tota decidendi ratio in hoc
consistit, conditiones illæ pro non adjectis habendæ sunt,
propter favorem matrimonii. Idem est, ac si tum communi
DD. Schola dixisset Pontifex, *Favorabilia sunt extendenda,
Matrimonium est favorabile, Ergo est extendendum*. Quemad-
modum autem jam antea Excellentissimus Vir, *Dn. Tho-
masius*, contra *Dn. Placcium* ostendit, majorem istius Syl-
logismi, id est, commune illud brocardicum de favora-
bilibus extendendis, dono obscuritatis laborare & nova
iterum explicatione opus habere, ut adeo fundamenti
loco in decisione controversiarum substerni neutiquam
possit, (v. Historiam controversiæ in *append. ad Instit. Ju-
rispr. div. l. 2.*) Ita ulterius in præsentī monstrabimus,
quam male illud hic applicetur, licet alias inter justæ in-
terpretationis regulas referri possit. Matrimonium di-
citur res favorabilis. In quo autem ille favor consistit?
Non possumus aliud quid hariolari, quam quod in eo la-
teat, ut Respublica numero incolarum augeatur & simul
interesse Principis incrementa capiat, quod tamen eo
usque extendi nolumus, ac si quilibet ex jure naturæ præ-
ceptivo ad ineundum matrimonium obstrictus sit, & ille,
qui uxorem vel potius plures uxores non ducit, opus
domini negligenter faciat, adeoque maledictus sit, pro-
ut circa medium elapsi seculi nugabantur *Johannes Ly-
serus* sub nomine *Sinceri Wahren-Bergs* in dem *Kurzem
Gespräch von der Polygamia*; Esto itaque, hoc sensu ma-
trimo-

trimonium inter favorabilia referri posse, vel potius de-
 bere, an exinde inferre poteris, *Ergo etiam invito & non*
consentientes sunt conjungendi? I propositio enim: *Matrimoni-*
um, seu consensus matrimonialis est extendendus, licet ab altera
parte conditio impossibilis adjecta, adeoque promissio seria
 non fuerit, quod tamen in omni conventionem juxta no-
 tissima juris principia requiritur, illa, inquam, proposi-
 tio nihil aliud significat, quam hæc, quo modo allata,
 scilicet eos quoque, qui tamen serio non consenserunt,
 sed joco egerunt, adeoque invitos & non consentientes
 matrimonio jungendos esse. At verò si hoc conceden-
 dum, idem quoque in omnibus contractibus obtinere
 debet. Nam & hi eò sensu favorabiles sunt, quia si ne-
 mo mecum contrahere vellet, multis rebus me carere
 oporteret, quibus tamen maxime indigeo. Et commer-
 cia ad incrementa Reipublicæ præcipua ab omnibus vul-
 go referuntur. Sed hoc nemo sustinere audebit, cum po-
 tius, *contractus ab initio voluntatis esse*, Jcti uno ore affir-
 ment omnes. Ergo licebit nobis argumentum Papale
 hoc modo invertere: *Odiosa sunt restringenda: conjungere*
eadem personas, quæ in matrimonium non serio consenserunt, (quod
 ex conditione impossibili & turpi adjecta clare colligitur)
est odiosum [fœcundas enim lites parit & gehennam ma-
 ximopere ædificat, ut exempla quotidiana testantur,
vid. supra §. 1.] *Ergo hæc conjunctio est restringenda*, id est, per-
 sonæ, quæ sub conditione ejusmodi consenserunt, seu
 potius non consenserunt, non sunt ad ineundum matri-
 monium arctandæ.

§. 17. Hæc ad infringendam rationem Pontificis, ut
 putamus, sufficere poterunt. Prodeant jam in scenam
 ejus defensores. Primus erit, quem jam antea § 14. ci-
 tavimus, *Val. Andr. Desselius*, qui in *Erotematibus juris cano-*
nici

nici l. 4. Tit. 8. qu. 3. sequentem in modum philosophatur: Si consentias, inquit, in tale factum, v. g. ducam te, si patrem occideris, si digito cœlum tetigeris, quia substantiam matrimonii non afficit hæc conditio, habetur pro non adjecta, idque favore matrimonii, ut potius valeat, quam non valeat. Id quod, pergit, & in ultimis voluntatibus observatur, quas plenissime interpretari solemus. Neque presumitur quis in ultima sua voluntate aliquid joco dixisse. Ut neque qui contrahit matrimonium cum aliqua, presumi debet jocari, sed serio agere, licet vel turpem, vel impossibilem conditionem adjecerit. Hæc ille. Quemadmodum autem quoad ea, quæ de favore matrimonii infarcit, Desfelium ad §. præc. & responsionem ibi datam remittere possumus, ne idem tædiose bis repetamus: ita, quando ab ultimis voluntatibus ad sponsalia argumentatur, consequentiam simpliciter negamus, quoniam non melius cohæret, quam ea, quæ à baculo ad angulum procedit. Rationem differentiarum dedimus supra §. II. quo nos brevitate amore iterum remittimus, licet quoque quoad ipsas voluntates ultimas inter veteres JCtos dissensiones fuerint, atque nonnulli etiam has adjectione conditionis impossibilis vel turpis vitari non sine ratione existimaverint, ut videre est apud Dn. Thomasium in cit. Disp. de Filiis. sub. condit. instit. si se filium probaverit, C. 2. §. 9.

§. 18. Succedunt Thomas Sanchez, Castro-Palao, Job. Dicastillo, aliique allegati à Christ. Haunoldo, Jesuita & Professore Ingolstadiensi in Tract. de justitia & jure Tom. 3. Tract. 8. c. 4. n. 277. Hi præsumptionem Pontificis in honorem matrimonii rationabiliter in hoc fundari dicunt, quod quando de opposito non constat, nemo presumatur aut velle peccare, aut in re adeo gravi & sancta velle suum actum reddere irritum. Et supponunt porro Pontificem tantum loqui de conditionibus impossibilibus ita adjectis, ut contrahentes sciverint, esse

esse impossibiles, & nihilominus easdem adjecerint. Sed hanc explicationem merito ipse rejicit citatus Haunoldus. Peccat enim ille, sunt ejus verba, qui sciens impossibilitatem conditionis, eam nihilominus tamen promissioni adjicit, volens eandem habere pro non adjecta. Tales malitiosos homines, addit, Pontifex non voluit defendere. Hæc est responsio Haunoldi. Nos tamen & hoc modo responderi posse arbitramur. Non est quidem laudandus, qui in gravi ejusmodi negotio jocatur, cum seria serio tractare conveniat; interim tamen, si nihilominus quis jocum adhibet, tale peccatum aut malitiam neutiquam admittit, quæ in foro exteriori puniri queat. Imo, licet pœnam mereretur, non tamen talis pœna imponenda foret, quæ non medicinam, sed ulterius peccatum necessario involveret, quale ex conjunctione eorum, qui non consenserunt, non posse non oriri aliquoties diximus.

§. 19. Sed audiamus jam, quæ ipse Haunoldus loc. cit. num. 282. seqq. pro stabilienda Juris Canonici decisione in medium profert. Primo dicit, supponendum esse, quod quando duæ concurrunt intentiones contrariæ, illa prævaleat, quæ est magis efficax & primaria, quod suppositum illustrat per exemplum ab hæretico baptizante desumptum, qui quidem non vult imprimere characterem indelebilem, nec infundere habitus supernaturales, (prout juxta doctrinam pontificiam, catholicam & orthodoxam, si Diis placet, facere debebat, vult tamen conferre baptismum cum omni fructu, adeoque baptismus ab hæretico peractus sustinetur, nec ita baptizatus rebaptizari debet, modo hæreticus formam servaverit ab Ecclesia receptam, id est, baptizaverit in nomine Patris & filii & spiritus sancti.

§. 20. Secundo supponit, Contrabentes voluisse contrabere

D

juxta

juxta Legum dispositionem. Quod exinde porro illustrari potest, quia agere contra præscriptum superioris, involvit malitiam & inobedientiam, hæc autem in dubio non est præsumenda, quia e contrario quilibet tamdiu bonus præsumitur regulariter, donec contrarium probetur. Denique tertio supponit, *in casu particulari, nisi de contrario constet, contrahentem non præsumi intentionem suam alligasse alicui circumstantia, cui homines communiter & ordinarie eam alligare non consueverunt.*

§. 21. His ita suppositis fundamenti loco, proprius ad rem accedit Haunoldus, dicendo, *antecedenter ad capitulum nostrum contractum matrimonii sub conditione impossibili celebratum nullum omnino fuisse, Pontificem autem condidisse Legem novam, & sic non interpretatum esse voluntatem contrahentium.* Postquam itaque Pontifex talem legem tulit, *contrahentes si aliud (quod illi Legi novæ ad-versatur) exprimant, censeri, etiamsi Leges ignorent, virtualiter & implicite atque primario talem conditionem habere pro non adjecta, quia volunt primario contrahere juxta Leges latis.* Et ideo, addit, hic intervenit reflexa hypothesis & conditio corrigens quodammodo priorem, vel potius exceptiva, id est, adjicio hanc conditionem, nisi si reprobata à Lege, ut non sustineatur, sed rejiciatur & pro non adjecta habeatur. Allegat præter alios secum facientes *Cardinalem Pallavicinum de actib. bum. d. 4. qu. 2. A. 5.*

§. 22. Satis speciosa hæc sunt & subtilitatibus scholasticis repleta, licet paulo ante ipse Haunoldus rem, circa matrimonium sub conditione impossibili contractum, explicatu perquam difficilem esse fassus fuerit. Quid nos jam ad illa? an respondebimus, an positis armis victoriam dabimus? quod posterius svadere videtur vulgatum illud brocardicum: *Lex dura, tamen ita scripta.* Sed non-

nondum despondemus animum, quia brocardicum illud eo saltem casu procedit, ubi certum est, Legem duram ab illo latam fuisse, qui potestate Legislatoria indubie gaudet, quod Papæ Romano neutiquam concedimus nec in causis secularibus, nec ecclesiasticis. Acquiescant hac sanctione, quicumque adhuc hodie castra Romana sequuntur, neque lucem Evangelicam, quam clara etiam & fulgens sit, agnoscere cupiunt. Nobis, qui jugum Antichristicum per Dei gratiam semel excusimus, idem vel simile sine dubio licebit, quod *Philippus IV, Pulcher, Rex Galliæ, Papæ Bonifacio VIII.* (qui alias *Malifacius* optimo jure dictus,) prætendenti, ut Philippus Regnum Galliæ tanquam feudum sedis Romanæ recognosceret, respondebat: *Sciat MAXIMA TUA FATUITAS* (sit honor Papalis ubique salvus) *nos in temporalibus* (substituimus: *in rebus contra sanam rationem & jus divinum impingentibus*) *nemini subesse.* Quid? quod non pauci ex ipsis Pontificiis jam agnoverint, nullo planè fundamento rationabili decisionem hanc Papalem niti. *Durandus & Sanchez* dicunt, vix posse moraliter occurrere casum, in quo locum illa decisio habeat, quod perinde est, ut advertit *Card. de Lugo*, ac si modeste dicere vellent, legem illam invalidam vel certe parum utilem esse. Imo *P. Raphael Aversa* omnes hujus textus explicationes, (licet diversas, ut antea viderimus,) admittendas esse dicit, quia in re clara textus est obscurus, *conf. Haunoldus loc. cit. num. 276.*

§. 23. Corruunt ergo sua sponte supposita Haunoldi, si ad præsentem materiam applicantur. Negamus, quod in eo, qui sub conditione impossibili, vel turpi sponsalia celebrat, duæ intentiones contrariæ concurrant, quarum una ex mente Haunoldi esse deberet, quod velit matrimonium inire, altera, quod matrimonium inire nolit.

nolit. Atque sic negamus porro, priorem intentionem, tanquam magis efficacem & primariam, posteriori prævalere debere. Non entis enim nulla sunt prædicata. Quis vero sibi animo concipere potest, eundem hominem uno eodemque tempore, eandem rem & velle & nolle, quod nostra quidem sententia nihil aliud, quam meram contradictionem involvit, quæ in homine sana ratione gaudente nunquam præsumitur. Idem enim esset ac si dixisset: *Volo contrahere tecum, non volo contrahere tecum, sed utrumque.* Una ergo saltem adest intentio in eo, qui conditionem impossibilem adjicit, quod scilicet sponsalia celebrare serio nolit, sed jocosè agat. Exemplum Haunoldi à baptizante hæretico desumptum huc non quadrat. Primo enim olet fermentum Pontificium quoad doctrinam de charactere indelebili animæ impresso & infusione habituum supernaturalium, quod Noftrates tanquam scripturæ fundamento destitutum merito reprobarunt, *vid. Ziegler. ad Lancell. l. 2. Tit. 2. §. 4. præcipuè cum Pontificii hæc ex mero opere operato fieri asserant, v. Conr. Dieterici instit. Catechet. loc. de Baptismo qu. 21.* Adeoque falsum est, quod additur, hæreticum nihilominus characterem illum baptizato imprimere & habitus supernaturales infundere, etiamsi intentione hæc facienti destituatur. Deinde vero, concedamus Haunoldo & ejus confessionis sociis, dari ejusmodi characteris impressionem & habituum supernaturalium infusionem; Non tamen exinde inferri poterit, eandem in contrahendis sponsalibus esse rationem, quæ in collatione baptismi deprehenditur. Hic scilicet effectus baptismi non à persona conferentis ejusque intentione, sed ab institutione divina dependet, alias enim nemo certus esse posset, an revera baptizatus fuerit, annon, cum forsân baptizans aliam intentionem habuerit; Ast in contrahendis sponsalibus

libus tota res ab intentione & consensu contrahentium mere & unice dependet, adeoque ab illo ad hæc firmiter inferri nequit.

§. 24. Quoad secundum suppositum (*v. §. 20.*) notandum est, contrahentes equidem censeari contrahere voluisse secundum Legum dispositionem, hic vero illud applicari ideo non posse, quia *capitulum nostrum* apud Protestantes vim legis habere negavimus paulo ante §. 22. unde malitiæ nemo argui potest, licet juxta illius præscriptum actionem non suscipiat. Tertium deniq; suppositum (in eodem §. 20) plane non proficit Haunoldo, sed ipsius menti potius oppositum est. Dicit: in casu particulari, *nisi de contrario constat*, contrahentem non præsumi intentionem suam alligasse alicui circumstantiæ, cui homines communiter & ordinarie eam alligare non consueverunt; Putamus enim, in casu ejusmodi particulari, ubi quis consensum non nisi sub conditione impossibili vel turpi declaravit, abunde satis *de contrario constare*, & quod contrahens huic circumstantiæ intentionem suam alligare voluit. Quid ergo opus est præsumtionibus, ubi nulla dubietas apprehenditur.

§. 25. Ceterum durties, & si mavis, iniquitas constitutionis papalis, exinde satis superque patescit, quod illa tales personas matrimonio conjungere jubeat, quæ tamen mutuo amore destituuntur. Amor adesse nequit, quia consensus deficit matrimonialis. Hic autem ideo deficit, quia res non serio, sed per merum jocum tractata. Possent quidem Princeps in contractibus, ubi solum de translatione rerum in commercio existentium agitur, conditiones impossibiles & turpes in pœnam jocantium tanquam non adjectas declarare, licet melius faciat, si hoc intermittit, per ea, quæ §. 18. *circa fin.* diximus:

D 3

Aft

Ast si in causis matrimonialibus ad talia provolare, Lex lata contra æquitatem omnino impingeret. Conditionem impossibilem adjiciens revera non consentit, sed consentire fingitur jure canonico, ut vult Haunoldus; Ergo nec revera amat, sed amare fingitur. Ergo nec tali calu maritus & uxor coacte coeuntes revera sunt una caro, sed una caro esse saltem finguntur. Ergo nec revera est matrimonium, sed tale esse fingitur. A talibus autem fictionibus libera nos Domine.

§. 26. Sed audio hic aliquem valde murmurantem atque in me acerrime invehentem. Quid vero, inquit, audes homo novaturiens, an vis prudentior esse jure canonico, ipsoque Gregorio IX, Pontifice maximo? an nescis jus Canonicum in causis matrimonialibus præ jure civili etiam apud Protestantes receptum esse? & an ignotum tibi est famosum illud brocardicum, quod ipse Justinianus imperator sedulo inculcat in l. 27. C. de Testam, quod mutatum non est, quare stare prohibetur? Annon denique consuluisti DD. approbatos apud Protestantes, qui contrarium te facillime docere potuissent? Evolve loco omnium Carpzovii Jurispr. Consist. l. 2. Defin. 23. ubi rem ita decisam reperies: *Conditiones impossibiles, v. g. si cælum digito tetigeris, vel: si stella aliqua liquefiet & in terram ceciderit, in favorem matrimonii pro non adjectis habentur, ut rata judicentur sponsalia.* (vides eundem favorem matrimonii apud Carpzovium reperiri, quia apud Pontificem erat, v. §. 16.) *Conditiones turpes, quæ non sunt contra substantiam matrimonii, v. g. si homicidium, aut sacrilegium, falsum aut furtum commiseris, non annihilant sponsalia, sed pariter pro non adjectis habentur.* Ideoque sponsalia sub talibus conditionibus contracta pro pure contractis sunt censenda, ut petulantiarum, qui pudicitie imbecillis sexus insidias struunt, frenum injiciatur.

ciatur. En simul in ultimis hisce verbis novam eamque fortissimam rationem, qua decisio Papalis mirum in modum confirmatur.

§. 27. Permite vero, Vir iratissime, ut ad gravia hæcce dubia tua, in quantum quidem vires permittunt, respondere animum inducam. Primo à te peto, ne tanto odio novitates & novaturientes prosequaris, cum alias in futuro lacerata tunica, aut attritis calceis tuis, novos tibi iterum comparare illæsa conscientia haud valeas, omnis enim novitas est periculosa. Deinde non prætendo quidem, me esse doctiorem jure Canonico & Pontifice, interim tamen nec crimen involvere persuasus sum, licet quis nævos juris canonici & Pontificium ostendere tenter. Porro jus Canonicum in decisione causarum matrimonialium receptum quidem est præ jure civili etiam in Consistoriis Protestantium, sed tamen hoc in omnibus indistincte casibus & controversiis non procedit, quod vel explosio doctrinæ *de cognatione spirituali* & exinde fluente prohibitione nuptiarum apud Pontificios, item doctrinæ *de divortio*, quod scilicet matrimonium nunquam quoad vinculum dissolvi possit: nec non *de non benedicendis nuptiis secundis* & plurimarum aliarum ex hypothesi de spiritualitate matrimonii & sacramenti fictione fluentium, abunde satis ostendit. Unde Regulæ illi mox subjungere debes limitationem: Est receptum jus canonicum, *nisi in quantum juri divino & sana rationi refragatur*, quod quidem plurimis in locis fieri testatur *B. Ziegler. ad Lancell. in dissert. proxm. §. 54. seqq. & §. 67. seqq.* Jam vero consensum fingere in re tam gravi, ubi consensus non adest: personas indissolubili vinculo conjungere, inter quas nullus amor deprehenditur, extra omne dubium & juri divino & sanæ ratione adversum est.

Sponte

Sponte sua hinc corrui brocardicum : Quod mutatum non est, quare stare prohibetur? quia enim Jus Canonicum hac parte nunquam fuit receptum, & nunquam stare incepit, ergo etiam, quod adhuc stet, afferi nequit. Quod si probaveris, jus Canonicum & hac parte receptum fuisse, de alia responsione solliciti erimus.

§. 28. Neque vero nos denique movet autoritas *Carpzovii*, cum decisione Pontificis se conformantis, & in *jurisprudencia sua Consistoriali* etiam inter Protestantes conditiones impossibiles & turpes pro non adjectis habendas esse statuentis. Fuit enim hactenus communis ferè nævus Ictorum Protestantium, quod sine delectu doctrinas juris canonici in terris Protestantium applicare voluerint, sacris etiam literis & sanæ rationi contrariantes, quod sine dubio exinde provenit, quia ICTi corporibus juris civilis & canonici contenti, omnem in illis sapientiam latitare, & simul extra circulos suos esse credebant, ut constitutiones itidem contentas vel ad sacræ scripturæ, vel ad sanæ rationis amussim examinarent. Sed quemadmodum hic nævus nostris temporibus satis detectus est, & præterea erronea *Carpzovii* aliorumque opinio pro receptione venditari nequit, quia nemo recipiendi potestatem ipsis concessit; ergo non tam videntum est, quid *Carpzovius* dicat, sed qua ratione hoc dicat. At affert tamen & rationes; ita est, ac prima quidem iterum *favorem matrimonii* crepat, quæ supra §. 16. jam refutata. Altera autem, ut *petulantia eorum, qui pudicitia imbecillis sexus insidias struunt, frenum injiciatur*, iterum plane nullius est valoris. Non enim comprehendimus, quomodo per adjectionem conditionis impossibilis aut turpis pudicitia imbecillis sexus insidia struantur, & si struerentur, idem sine dubio de conditionibus impossibilibus,

bilibus, quæ cum substantialibus matrimonii pugnant, dicendum foret. Utrobique autem iterum non deprehendimus consequentiam: Petulantiaæ frenum est injiciendum, ergo hoc modo plane irrationabili fieri debet, alia enim habentur frenorum genera, quibus talis malitia & petulantia probe coerceri potest. Et si ob petulantiam talem matrimonium pœnæ loco injungendum esset, sine dubio omnis stuprator eam, quam stupravit, uxorem ducere deberet, hæc enim maxima est petulantia eorum, qui pudicitiaæ imbecillis sexus insidias strunt. Sed ita tamen non observatur in praxi, nisi promissio matrimonii accesserit, adeoque illum medium terminum ad interendam eam conclusionem non sufficere palam est. v. omnino *Excell. Dn. Thomasius in Disp. de valid. conjug. invit. parent. contract. §. 8. in f.*

§. 24. Hactenus rationibus pugnavimus, quæ sufficere possent, nisi orbis ita fascinatus esset, ut plus ferè autoritatibus, quam firmis argumentis tribuat. Ergò nos mori recepto accommodabimus atque testimonio Virorum celeberrimorum evincemus, nostram sententiam ne quidem novam, nedum falsam esse. Ex *Theologis* unum sufficit nominasse *D. Gerbardum*, qui in *Loco de Conjugio §. 133.* hypothesein nostram triplici hac ratione confirmat, (1) quia nulla apparet ratio, cur in sponsalibus naturam testamenti potius, quam contractuum sequi velimus, (*vid. supra §. 17.*) atque cur illud, quod ex speciali quadam ratione in testamento receptum, hic sit in consequentiam trahendum. (2) Quia impossibilem conditionem addens, potius ludere atque joculari videtur, quam de perpetua & indissolubili vitæ consuetudine disponere, ac animum se obligandi habere. (3) Quia ejusmodi joci inter juvenes

E

ac pu-

ac puellas crebro agitari consueverunt, ex quibus si ori-
ri statuat^r efficax obligatio, multa fient matrimonia
infelicia. Unde recte dicit *Duran. de condit. impossib. P. 4.*
C. 6. n. 4. nec Ecclesiam efficere posse, ut id, quod matri-
monium non est, ob defectum consensus pro tali habe-
atur.

§. 30. Quantum ad *jureconsultos* attinet, ex multis
sequentes laudare satis erit. *B. Brunnemannus* postquam in
Jur. Eccles. l. 2. c. 16. §. 14. sententiam DD. de intellectu ca-
pituli nostri recensuit, tandem mentem suam sequentem
in modum explicat: Sed melius forte alii plane illud ca-
pitulum, quatenus de conditione de facto impossibili lo-
quitur, ut ineptum rejiciunt, cum sine consensu sponsa-
lia contrahi nequeant. Etsi vero Beatus vir de condi-
tione facto impossibili tantum loquitur, eadem tamen
intuitu conditionis turpis subest ratio, ut quilibet facile
advertit. *Illustris Dn. Strykius* in *Tr. de Dissens. sponsalit. Sect. 2.*
§. 20. hac de re ita differit: Cum ex principiis juris ca-
nonici placitisque Pontificum opiniones quaedam irre-
pserint in Consistoria Evangelicorum, non sine censura
hac prætermittenda hic erunt. Et quidem cum ex se-
ria animorum consensione exterius declarata obligatio
nascatur sponsalitia, eaque propter, ubi nulla consensio,
ibi & nulla desponsatio locum inveniat, potestati Ponti-
ficis alteriusve Magistratus Politici relictum non esse
censeo, illum actum pro desponsatione reputare, qui ma-
nifestam dissensionem continet. Quippe substantias re-
rum fundamento divini juris nitentium invertere, non
est humani arbitrii. -- Porro, *pergit*, id quoque extra du-
bium esse reor, omne negotium, quod mero agentium
consensu absolvitur, suspendi posse in qualemcunque e-
ventum à partibus expressum: cui enim liberum est, ne-
gotium

negotium aliquod plane intermittere, illi quoque liberum, in qualemcunque eventum suspendere consensum, & imputet sibi pars altera, quod tales condiciones admiserit, puramque promissionem non urferit confestim. *Applicat jam propius hæc Vir illustris in §. 21.* His ita suppositis, *inquit*, apparebit illico, quid sentiendum de sponsa matrimonium promittente, *si sponsus mare exhausserit, vel cælum ascenderit.* Quis unquam remotis Canonistarum principiis hic in sponsa consensum sponsalium adesse, dixerit. Numne revera idem est, ac si regessisset sponsa: sicut impossibile tibi est, immensum pelagus exhaurire, ita impossibile tibi est, meis potiri amoribus. Eadem de conditionibus jure impossibilibus asserit in §. 23. scilicet, quod sicuti contractus sub conditione turpi initus obligationem non producit, ita nec sponsalia subsistant, siue conditio illa turpis invertat matrimonii substantiam, siue aliud quoddam scelus respiciat, matrimonii substantiam non concernens, e.g. *Ducam te, si patri subtraxeris milite, vel si Mevium occideris.* Collimat huc quoque *Excell. Dn. Thomasius in Disp. de validitate conjugii in vitis parentibus contracti & per benedictionem sacerdotis depositi consummati,* (quæ est inter Disputationes Lipsienses ultima) §. 8. *circ. fin.* Hanc differentiam, *inquit*, (scilicet inter condiciones illas diversas) jus canonicum in favorem matrimonii introduxit inconvenientissimè, ut arbitror, in tantum, ut commode huc trahere possimus Constitutionem Trajani de privilegiis testamenti militaris §. 1. *J. de milit. testam.* verbis solum quibusdam paululum immutatis: *Is favor, qui matrimonio datus est, ut quoquo modo declarata voluntas contrahentium rata sit, sic intelligi debet, ut utique prius constare debeat, matrimonium contrahentes inire voluisse.* Ubi enim nullum matrimonium est, nec favor matrimonii erit. Jam,

E 2

uti,

uti, qui sub conditione impossibili contrahit, ludere voluisse censendus est: ita etiam, qui quid promittit sub conditione turpi, quum quilibet, qui recta ratione gaudet, cognoscat, eam hactenus impossibilibus ob LL. prohibitionem æqui pollere. Sed considerasse videtur jus Canonicum matrimonium ut rem per se subsistentem, vel certe ex errore à Nostratibus rejecto, quod matrimonium sit sacramentum, istum favorem, ut multa alia in hac doctrina contra rationem invenisse. Adde omnino *Struvium in Synt. jur. Civ. Exerc. 29. tb. 6. & 7.*

§. 31. Hæc ergo cum tam clara sint, ut à nemine iuste in dubium vocari queant, iterum non comprehendimus, qua ratione *Carpzovius Jpr. Consist. l. 2. Def. 21.* generaliter asserere potuerit, *foedus matrimonii sanctissimum, non tam à contrahentium consensu, quam Dei voluntate & auctoritate dependere.* Admitteremus hoc, si de dissolutione matrimonii per mutuum dissensum solummodo locutus fuisset, quo pertinet locus ab eo allegatus *Matth. 19. vers. 6.* sed de constitutione matrimonii id omnino negamus. Deus enim homines invitos conjungi nusquam jussit, sed potius prohibuit. *Salvator loc. cit. dicit, was Gott zusammen gefüget hat/prævio scilicet serio consensu contrahentium, das soll der Mensch nicht scheiden / sed non dicit, was nicht zusammen will/das füget Gott dennoch zusammen.* Neque videmus, quomodo hæc cum illis cohareant, quæ *Def. 19.* asseruerat, *Sponsalia jocosè contracta non subsistere, nec ligare,* quia consensus est causa matrimonii & sponsaliorum efficiens, & paulo post *num. 9. & 10.* quia nulla alia existit obligatio & conventio, quæ majorem deliberationem & consultationem ac dexteritatem requirit, quam negotium & causa matrimonii, quippe quod est conjunctio & communicatio animæ, corporis & bonorum

rum, quæ omnia hoc vinculo in unum coalescunt, *Job. Harpprecht ad rubr. instit. de nupt. n. 110. seqq.*

§. 32. Interim tamen non absumus à sententia eorum, qui dicunt, in ejusmodi casibus respiciendum esse, annon aliqua tractatio sponsalitia præcesserit, vel aliæ conjecturæ vel circumstantiæ concurrant, ex quibus animus sponsalia ineundi quadantenus elici possit, quibus concurrentibus & prudentis Judicis arbitrio accedente pro talibus sponsalibus, rejecta illa conditione; pronunciari potest, *Bechslad. de condit. sponsal. p. 1. c. 5. 9. allegatus ab Illustr. Dn. Strykio in not. ad Brunn. jus Eccles. l. 2. c. 16. §. 14. verb. sed melius forte alii.* Et huc referendum esse censemus De rerum Consistorii supremi Dresdensis, quod refert *Carpzov. d. Def. 23.* & hujus tenoris est: *diemeil Beklagter/ nicht in abrede/ daß er auff vorhergehendes beyschlassen zur Klägerin gesaget/ wenn sie auff einen andern bekennen würde/ daß er sie zur Ehe nehmen wolte/ Klägerin aber der angehefften Bdingung keines weges geständig/ solchẽ auch an ihr selbstẽ (concurrente scilicet hac circumstantia) nichtig und unerheblich; So ist Beklagter Sie numehro zu ehelichen schuldig/ oder wird dazu von der weltlichen Obrigkeit durch g bührende Mittel comp. lliet und angehalten/ B. R. W.* Hic enim recte applicari posse censemus eam rationem, [*vid. s. pra §. 28.*] *petulantia eorum, qui pudicitia imbecillis sexus insidias struunt, frenum injiciendum esse.* Neque potest hic provocari ad jocum, cum factum hoc casu potentius operetur, quam verba, das war ein bißchen zu grob geschertz. Facit huc dispositio juris canonici, vi cujus, si quis contraxit sponsalia de futuro cum aliqua & eandem post fidem datam cognovit, deinde autem fidem de præsentibus dedit alteri, priorem sponsam recipere cogitur, quia sponsalia de futuro propter copulam subssecutam transe-

unt in matrimonium, ac jus Canonicum præsumptione juris & de jure præsumit, quod consuetudinem cum sponsa priore habuerit animo contrahi cum eadem matrimonii, v. c. 15. X. de sponsal. & Matrimon. & Dessel. in Erotem. jur. Can. ad d. 4. qv. 6.

§. 33. Quid jam de eo casu censendum, si quis virginem ducat, sub ea conditione, si ex ea liberos susceperit, id est, si illa certo promittere possit, se non fore sterilem? Turpis sane hæc conditio non est, cum finis matrimonii primarius semper sit, aut saltem esse debeat, liberorum procreatio. Impossibilis tamen est, cum tale quid promittere omnes vires humanas transcendat, & liberi ex mero Dei dono proveniant. Idem est, si virgo hanc conditionem sponsalibus adjiciat. Unde uxor vel maritus alteri jure occinere posset, mutatis mutandis, quod Jacobus Raheli suæ respondebat, *Genes. 30. v. 2.* Bin ich doch nicht Gott/der dir deines Leibes Frucht nicht geben will. Et hæc non modo in privatis, sed in ipso etiam Principe obtinent. De jure naturæ quidem ita convenire posset: *Duco te, sed si intra triennium, &c. liberos enixa non fueris te iterum derelinquere mihi liberum erit*, quoniam ex solo rationis lumine indissolubilitas vinculi conjugalitatis non apparet; Sed postquam sacræ literæ nos docent, Deum velle, ut matrimonium sit societas perpetua & indissolubilis, *Matth. 19. v. 6.* & 8. nec Principi, nec privato, nequidem ejusmodi conditionem resolutivam adjicere licet, quia & Principem hæc lex ut divina universalis positiva firmiter obligat. Aliud autem, si ita contrahatur: *Duco te, modo non sis impotens, aut nimis arcta*, hoc enim jam tacite inerat promissioni, & ad essentiam matrimonii pertinet, adeoque etiam expressis verbis licite adjicitur, ac si postea hoc impedimentum appareat, matrimonium non quidem rescinditur proprie, sed potius nullum declaratur.

§. 34. Ali-

§. 34. Alius est casus notatu dignus, si quis ducat aliquam, quæ diversa Religioni addicta, v. g. Lutheranus Pontificiam vel Reformatam, & vice versa, sed sub hac conditione: si Religionem sponsi amplexa fuerit. Quæritur scilicet, ad quam conditionem classem hæc referenda, an ad honestarum, an turpium? Silent hic Leges matrimoniales & quantum quidem nobis constat, nec DD. hac de re aliquid statuunt interminis. In materia tamen ultimarum voluntatum hanc quæstionem ab omnibus tractari videas: *An conditio mutanda Religionis heredi adscripta effectum habeat, an vero pro non adjecta reputetur?* quod posterius communiter asseri solet, v. *Lauterbach. Comp. jur. tit. de condit. & demonstr. ab init. Struv. S. I. C. Ex. 33. th. 50.* ex ratione, quod turpe sit, propter lucrum & commodum temporale ad mutationem Religionis provolare, ubi ad *arg. l. 8. ff. de condit. instit.* fere omnes recurrunt. Ergò, si hæc DD. vestigia sequi vellemus, sine dubio conditionem illam in nostra quæstione ad turpium classem referre & sponsalia effectu carere affirmare deberemus; sed nobis illa opinio dubia & incerta videtur, adeoque pace dissentientium contrarium tueri tentabimus. Ante omnia autem constare debet, quid Iuris turpe dicatur, quid bonestum. Ubi in eo omnes consentire existimamus, bonestum illud dici, quod Legibus promulgatis & receptis consonum, turpe autem, quod illis Legibus adversatur, adeoque, si nihilominus committitur, pœnam post se trahit indubitatum. Jam vero, si Leges imperii nostri fundamentales percurramus, præcipue vero *Transactionem Passaviensem, Pacem Religiosam & Pacificationem Osnabrugensem* evolvimus, tres illas Religiones, Reformatam, Lutheranam, Pontificiam, æquali jure & libertate frui deprehendimus, nec quenquam pœnam subire debere, qui ab una
ad ali-

ad aliam transit. Si ergo mutatio Religionis in ipsis Legibus publicis inter res licitas refertur, non videmus, qua ratione conditio mutandæ Religionis conditionibus turpibus accenseri possit. Conditio quippe nomen honestæ aut turpis exinde sortitur, prout res, cujus præstationem in se complectitur, honesta vel turpis, id est, Legibus vel permissa, vel prohibita est. Dicit quidem *Struvius loc. cit. Religionem non ut aliud factum injungi posse; sed hoc tantum in eo casu procedit, si invito Religio coacte injungatur, quod si enim arbitrio alterius relinquatur, an mutationem illam suscipere velit, annon, & mutatio juxta ea, quæ diximus, est de genere licitorum in foro humano, nil vetat, quo minus & hoc factum alteri injungi possit. Argumentum ex l. 8. ff. de condit. instit. depromptum, est plane impertinens, quia illa lex non de mutatione religionis, sed temerario & frustraneo juramento, cujus præstatio heredi injuncta erat, loquitur. At vero temerarium & frustraneum juramentum Leges nostræ inter res licitas & permittas nunquam referunt. Instat porro *Struvius: utraque quidem Religio toleratur quoad civilia, sed conditionem ejusmodi, ut is, qui colit hanc religionem, eamque pro vera habet, aliam amplectatur, hereditatis consequenda causa, adjicere turpe est; Sed hic aperte circulus committitur. Thesis erat: Conditio mutandæ Religionis causa non potest adijci, quia turpis est: Objiciebatur: Toleratur tamen utraque religio, adeoque talis conditio turpis non est; Regeritur: Toleratur quidem quoad civilia, interim tamen si adjicitur conditio mutandæ religionis, ea nihilominus turpis est. Vides probari thesin, non autem responderi ad argumentum. Seu potius: probari idem per idem. Causa autem, quæ DD. ad hanc opinionem permovit, hæc fuisse videtur, quod non accurate observaverint distinctionem inter forum internum & externum,**

ternura, aut, si ita mavis, *inter mutationem Religionis ob commodum aliquod & lucrum, theologicè & juridicè consideratam.* In foro interno & theologico respectu, conditio mutandæ religionis omnino turpis est, non tamen in foro externo & respectu juridico. Agnoscunt hanc distinctionem ipsi DD. in aliis controversiis, v. g. quando quæritur: *an Lutheranus filium, qui ad castra Pontificiorum transit, tanquam hæreticum exheredare possit?* & vice versa: ubi negative respondent, ex ratione, quia neutra harum religionum, juridicè & in foro exteriori consideratarum, pro hæretica habenda, sed quælibet orthodoxa sit, quamvis in consideratione Theologica contradictionem involvat, tres dari sibi oppositas orthodoxias, adeoque Theologi Lutherani Pontificios, & hi illos, in Compendiis suis semper in Catalogum hæreticorum referant. Quænam vero, *inquis,* jurisprudentia illa est, quæ aliquid permittit, quod Theologicè turpe habetur; Respondemus, hoc ideo fit, quia plurimæ res ita comparatæ sunt, ut Judex eas emendare nequeat; sic v. g. male cogitationes, affectus, delicta leviora, omnino in foro divino maximum reatum, involvunt, in foro humano tamen cognitioni non sunt subjecta. Sic etiam negotia Religionis supra circulum potestatis civilis sunt. Christianus reputatur, qui formulæ nostræ addictus, adeoque omnibus privilegiis Christianorum in foro humano gaudet, licet theologicè consideratus à regeneratione & sanctificatione longissime remotus absit. Ita etiam circa dissentientes in Religione, qui in Rep. tolerantur, quibus Judex omnibus se parem præbet & controversias ipsas Doctoribus eorum discutendas relinquit.

§. 35. Neque, ut ad conditiones impossibiles & vere turpes revertamur, iste casus est prætermittendus, qui

F

non

non raro in ipsis rerum argumentis obtinere solet, quando scilicet duo rivales eandem sponsam ambiunt, & hac quoque erga utrumque eundem affectum fovet, ac propterea nuptias illi promittit, qui in duello hunc in finem à rivalibus suscepto superior est evasurus. Quæritur enim, an ex hac promissione firmum jus consequatur, qui victoriam ex duello reportat, vel annon liberum sit virgini, ut vel ante, vel post duelli exitum iterum à promissione recedere valeat? Ad cuius quæstionis decisionem supponendum est, duella privata esse ex genere eorum, quæ in statu civili ab omnibus Legibus generaliter improbantur, etiamsi specialis constitutio desuper non fuerit promulgata. Ex quo statim apparet, conditionem: *Nubam tibi, si in duello superior evaseris*, contra Legum dispositionem adjectam fuisse, eam turpitudine laborare, adeoque obligationem plane nullam producere. Et ut eo clarius pateat fundamentum decidendi, quæritur: an ex facto illicito aliquis actionem consequi possit? hic verò sine dubio negativa est amplectenda. Ergo nec ex duello suscepto jus cogendi virginem ad nuptias ineundas oriri poterit.

§. 36. Ceterum, nihil interest, utrum conditiones impossibiles & turpes conferantur *in eundem ipsum*, cum quo nobis negotium est, an vero *in tertium aliquem*, v. g. *ducite, si Titius in lunam ascenderit*, aut, *si Cajus Sempronium valde vulneraverit*. Idem enim fundamentum posteriori casu militat, quod priori consensum promittentis excludit. Scilicet qui conditionem impossibilem vel turpem alteri contrahentium injungit, jocularis esse censetur. Cur vero ita censetur? quia novit, vel credit, hanc conditionem alterum non esse adimpleturum. Et ergo qui in tertium quendam conditionem talem confert, itidem jocularis esse censetur, quia & hic novit & credit, eandem tertium non

non esse adimpleturum. Nec obstat, licet supponere velis, tertium, in quem collata est conditio, esse hominem iracundum, eundemque Sempronio jam minatum esse, ut adeo probabiliter credere potuerit promittens, eum minas suas esse exequiturum, & per consequens conditionem adjectam adimpleturum; Bene enim dicis, promittentem *probabiliter* tantum credere hoc potuisse, probabilitas autem se resolvit in duo hæcce: *forte id faciet, & forte etiam non faciet.* Quia vero quilibet pro se habet præsumptionem bonitatis, quod delictum non sit commissurus, sine dubio promittens eo inclinavit, quod crediderit posterius, *tertium hoc forte non esse facturum*, ergo iterum jocum adfuisse advertis.

§. 37. Sed quid, *si conditio ab initio quidem possibilis fuerit sed ex postfacto impossibilis facta sit?* Leges Romanæ hic distinguunt: an impedimentum impossibilitatem afferens provenerit à facto hominis, an vero à casu. Sin prius, *v. gr. dixit alter, duco te, Titio centum dederis, Titius autem ea accipere recusat, ut adeo invito beneficium dari plane non possit, sed ex possibili fiat impossibile*, conditionem pro impleta habent: Sin posterius, *si scilicet Titius, cui centum dari debebant, absens sit, & ante reditum diem obeat supremum*, non habetur pro impleta illa conditio, sed promissio evanescit, *v. l. 3. ff. de condit. instit. l. 11. cod. l. 4. C. de condit. insert. tam legat. quam fideicom. l. 31. ff. de condit. & demonstrat. ibique Brunneinan.* Idem ergo videtur in præsentī materia amplectendum esse. Verum enim vero cum allata dispositio juris Romani tantum de conditionibus ultimis voluntatibus adjectis loquatur, adeoque quantum ad conditiones sponsalibus adjectas Leges fileant, insuper hac parte inter ipsos veteres Ictos dissensiones fuisse clare evincat *Ext. Dn. Thomaj. in cit. Disp.*

de filiofam. sub condit. instit. c. 2. §. 26. ad 35. unde etiam nonnulli ex DD. utroque casu, siue conditio impedita fuerit facto adversarii, siue casu, eandem pro impleta habendam esse existimant, v. *Lauterb. comp. jur. tit. de pact. p. m. § 2. ab init.* Hinc argumenta illarum Legum ad præsentem casum non trahenda, sed illam ex ratione, quam alias suppeditare solent interpretes, uniformiter decidendam esse arbitramur. Ratio autem illa hæc est: Scilicet si conditio impediatur facto ejus, in cujus persona adimpleri debebat, nil posse imputari ei, qui ad impletionem obstrictus erat, quia fecit, quantum in ipso fuit, ut adeo iniquum esset, eum propter alterius factum damnnum incurrere; at vero eadem subest ratio, si casu impletio conditionis impediatur, paratus enim & hic fuit is, cui conditio adjecta, ad implendam eam, adeoq; nec hic reperitur, quod ipsi imputari queat. Et putamus hic consentientem habere *Struvium Exerc. 33. lb. 57.* ubi *in fine* ita dicit: Id vero notandum, quod aliquando penes ipsum non stet, cui injunctum, ut impleat, ut si casu impediatur, & tunc pro impleta vel impossibili (ex natura ultimæ voluntatis) habetur conditio.

§. 38. Quæritur porro quid juris: *Si is, qui in sponsalibus conditionem impossibilem vel turpem adjecit, eandem postea remittere velit?* Domitiana videtur quæstio, cum res expedita sit, altera scilicet parte, quæ prius adjectione istiusmodi conditionis à spe matrimonii excludebatur, læto animo sine dubio hanc remissionem jam acceptante & sic pura nunc porro sponsalia celebrante. Sed potest tamen alius casus evenire, ut inter domitianas quæstiones hæc referri nequitiam mereatur. Quid enim, si eò tempore, ubi alter conditionem remittit, altera voluntatem mutasset, quæritur, an jam ad matrimonium compelli-

PELLI POSSIT? Videtur quod sic, quia negotium ab ipsius parte non fuit sub conditione suspensum, sed purum, adeoque perfectum; sed videtur saltem ita. Sponsalia perficiuntur consensu *utriusque contrahentium*, & hic consensus simul adesse debet. Virgo itaque, quæ pure consensit, obligata quidem fuisset, si juvenis eodem tempore consensum purum declarasset; sed quia hoc non fecit, negotium irritum factum fuit, atque adeo, si postmodum pure contrahere velit juvenis, res ab ovo iterum reassumenda est & nova sponsalia celebrari debent, ad quæ nemo invitus compelli potest. Imputet sibi juvenis, quod non statim negotium ad finem perduxerit, sed illud potius loco suo impediverit. Quemadmodum ergo, si donatarius non statim donationem acceptat, donanti integrum manet, animum mutare suum, neque adigi potest, ut ante promissa præstet, licet ex postfacto donatarius ad acceptionem promptus sit paratusque: ita & in hac materia jus pœnitendi virgini denegari minime potest.

§. 39. Id denique dubium habere videtur: *An is, qui conditionem turpem adjecit, (de impossibili natura enim casus non est dabilis) ad consummandum matrimonium compelli possit, si alter eam impleat?* quam quæstionem ex præcedentibus facile decidi posse existimamus. Adjiciens talem conditionem jocus esse censetur, alter v. per turpe factum, quod commisit, naturam negotii mutare, aut ex delicto actionem consequi non potest. Non itaq; per hoc insperatum implementum sponsalia ab initio nulla validitatem consequuntur.

§. 40. Voto tandem finienda disputatio est, precando, ut omnes & singuli, qui matrimonia ineunt, præcipue autem Christi nomine exauctorati rem, ut seria est, ita & serio tractent, & ab omnibus cavillationibus, fraudibus &

✱ (46) ✱
iocis sibi temperent, sic enim fiet, ut nec ICtorum de
hac materia scribentium libros, nec nostram quoque
Dissertationem evolvere & in consilium
adhibere necesse habe-
ant.

SOLI DEO GLORIA.

COROLLARIA.

I.

TRita quidem inter Doctores juris naturalis, sed simul utilissima est quaestio: *An detur jus gentium juri naturae contradistinctum, & deinde, unde illud jus Gentium fundamentum obligandi accipiat?* Nos, quemadmodum priorem quaestionem negamus, ita, ut ad posteriorem respondeamus, necessitatem efflagitare non censemus.

II.

Somnia ergo sunt, quae de lege pacti afferri solent. Pactum enim non per se obligat, sed quia Lex naturae jubet, pacta servanda debere. Si ergo jus Gentium pacto originem suam debet, nihil aliud est, quam conclusio ex jure naturae. Sed ideo peculiaris juris species non constituenda. An enim recte dici putas, si quis jus Titianum & Mevianum juri naturae & civili contradistinctum statueret, adeo, quia Titius & Mevius ex pacto jus acquisiverunt, vel ex eo obligantur.

III.

Neque etiam omnes Gentes unquam pacto se obstrinxerunt. Non expresso, de hoc enim & sacra & profana historia tacet. Nec etiam tacito, quia nullum factum doceri potest, ex quo tale quid necessario inferendum.

4. Sed

IV.

Sed quid si aliquis probare posset: Promulgasse aliquando Imperatorem, aut alium Regem mandatum, inque eodem ceteris Principibus & Regibus aliquid pro imperio injunxisse, hos autem tali mandato non contradixisse, annon ex hac taciturnitate colligi poterit, ceteros Reges se hactenus Imperatori aut Regi illi subjecisse, adeoque jure Gentium obstrictos esse, ut in posterum eidem quoq; pareant?

V.

Nos vero ejusmodi mandatum non magis in rerum natura esse credimus, quam Ictorum Romanorum Hippocentaurum. Et quamvis esset, taciturnitas tamen non inferret subjectionem. Quid enim, si Titius Mevium prohiberet, ut ab usu rerum propriarum abstineat, & Mevius huic prohibitioni non contradiceret, an Mevium Titio obligatum esse credis ex taciturnitate? Nos illud hactenus concipere non potuimus. Tacuit enim Mevius salvo jure suo.

VI.

Optime ergo forsan quis diceret: Multos jus Gentium crepare, sed quid illud sit, penitus ignorare.

affe
da-
sa-
an-
ate
era-
um
nt?

re-
no-
ur-
le-
um
oni
es-
on-
lvo

jus
no-

02 H 850

ULB Halle

3

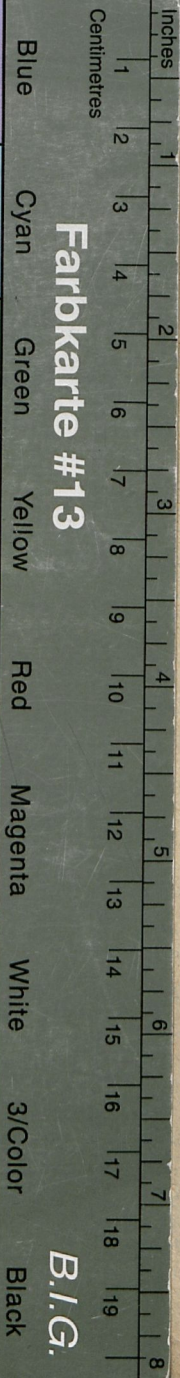
003 097 536

61

Farbkarte #13

B.I.G.

22
31

DEO CLEMENTER ANNUENTE!

DE
**CONDITIONI-
BUS SPONSALIORUM
IMPOSSIBILIBUS,**

Don
Unmöglichen Bedingungen bey Verlöbniſſen/
ad c. fin. X. de condit. appof.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN.

FRIDERICO WILHELMO.
REGNI BORUSSIAE, ELECTORATUS BRANDENB.
AC PROVINCiarUM HEREDE &c.

IN ILLUSTRi ACADEMIA FRIDERICIANA,
publice disputabunt
PRAESES

JACOBVS FRIDER. LVDOVICI,
Jurium Licentiatus,

&
RESPONDENS
JO. FRIDERICVS RICHARDVS,

Corbachia-;Waldecensis,
ad diem XXV. Febr. An. M D C C I. horis locoq; consuetis.

HALÆ, typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typog.

